

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i
Linköpings stift 2004

SVANSHALS KYRKA

Svanshals socken
Ödeshögs kommun
Linköpings stift
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

SVANSHALS KYRKA

Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift
Delrapport juni 2004

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund.....	3
Syfte.....	3
Kulturminneslagen	3
Kulturhistorisk bedömning.....	3
Inventeringens uppläggning och rapport.....	4
SVANSHALS KYRKA.....	5
BESKRIVNING OCH HISTORIK	5
Socknen	6
Kyrkomiljön	6
Kyrkogården.....	6
Kyrkobyggnaden	6
KULTURHISTORISK BEDÖMNING	10
Kyrkogården.....	10
Kyrkobyggnaden	10
HÄNDELSELISTA	11
BEFINTLIGA SKYDDSFORMER	15
KÄLLOR	15
Övriga inventeringar.....	15
Kartor	15

Inledning

Bakgrund

Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapsunderlaget för våra kyrkobyggnader och kyrkomiljöer genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering. På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen inom stiftets del av Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkobyggnader som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkans kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkan/kapellet och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrko/kapellbyggnaden samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkobyggnader/kapell och kyrkomiljöer i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar av kyrkobyggnaden.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljöns i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör, fotografier och en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkobyggnadens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i denna rapport. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, vilket är ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

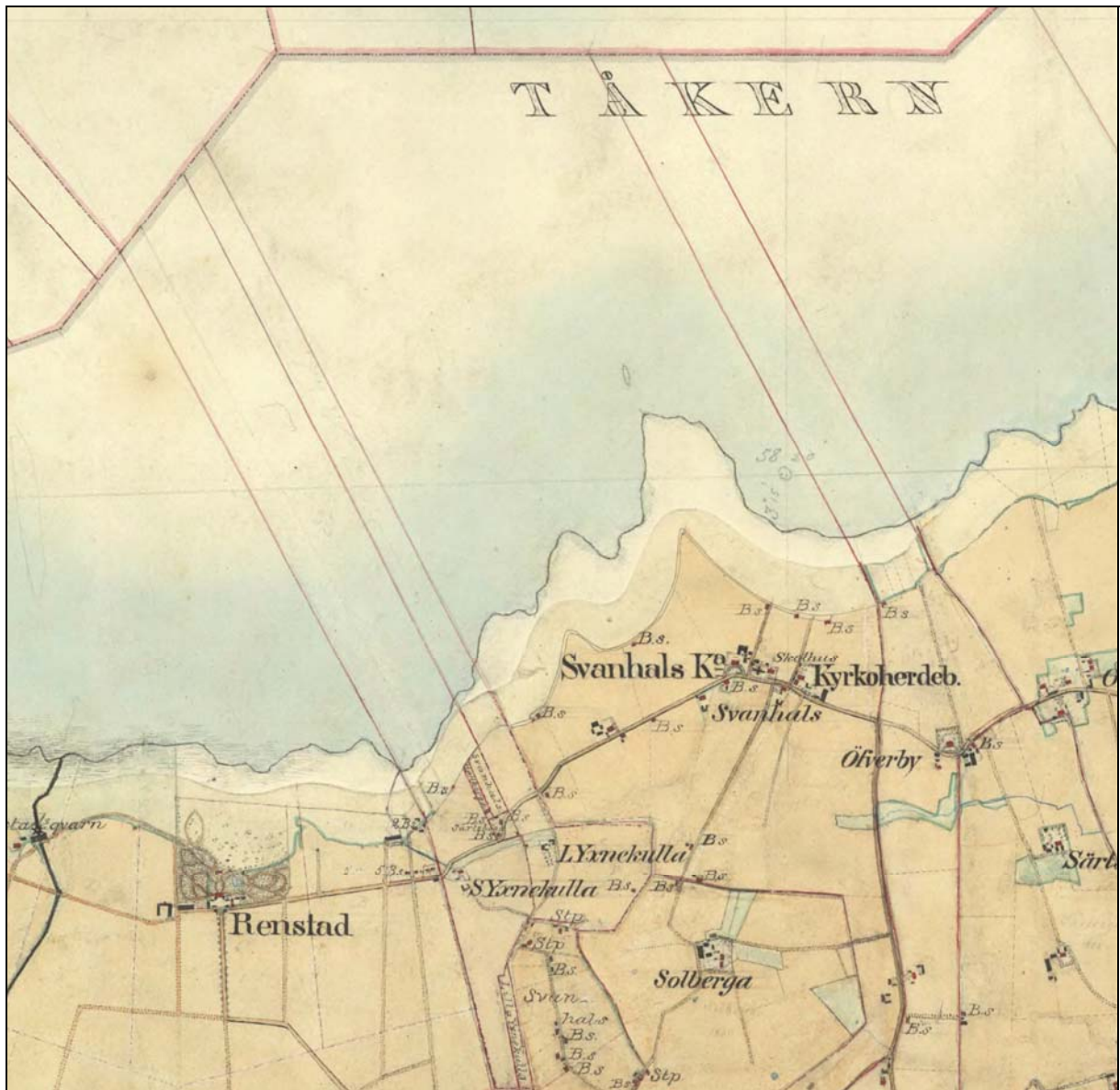
Fältarbetet, fotografering och rapportsammanställningen har utförts av antikvarie Anna Lindqvist vid Östergötlands läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

SVANSHALS KYRKA

Svanshals socken, Ödeshögs kommun, Lysings härad, Östergötlands län och landskap, Linköpings stift

Svanshals är en medeltida socken. Kyrkan är belägen på slätten söder om sjön Tåkern och omges av jordbruksbebyggelse i ett flackt odlingslandskap. I kyrkans omedelbara närhet återfinns ett f d sockenmagasin och en skolbyggnad. Kyrkan är uppförd av sten under sannolikt 1100-talet med ett rektangulärt långhus och torn i väster. Den präglas dock, såväl exteriört som interiört, av en omfattande ombyggnad 1844-1845 under ledning av östgötabyggmästaren Abraham Nyström. Kyrkan har vitputsade fasader under ett spåntäckt sadeltak. Tornet är försett med en nyklassicistisk öppen lanternin. Huvudingången är via tornet i väster.

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Utdrag ur häradsekonomisk karta 1868-1877, blad Tåkern

Socknen

Svanshals socken omnämns 1252 som *Svanhals*. Socknen gränsar i norr till sjön Tåkern. Landskapet är övervägande slättbygd och utgör en fortsättning på Östgötaslätten. Jordbruk har varit den huvudsakliga näringen, industri och hantverk saknas i stort sett helt och hållet. Bland socknens större gårdar bör framför allt Kyleberg och Renstad omnämnas. Socknen genomskärs av den gamla landvägen mellan Stockholm och södra Sverige. År 1910 öppnade järnvägen mellan Mjölby och Hästholmen för trafik med järnvägs- och poststation några kilometer sydöst om kyrkbyn. Järnvägen är numera nedlagd.

Kyrkomiljön

Kyrkan är belägen på slätten ca 1 mil nordöst om Ödeshögs samhälle, strax söder om sjön Tåkern. År 1844 sänktes sjön med 1,7 m så att medelvattendjupet numera endast är 0,8 m. Därmed inleddes en kraftig utveckling av såväl växtlighet som fågelliv vid Tåkern. Den omgivande bebyggelsen domineras av jordbruksbebyggelse. Väster om kyrkan ligger Mellangården kvar på ursprunglig plats. Den utgörs av en väl sammanhållen bebyggelsemiljö. Nordväst om kyrkobyggnaden är det f d sockenmagasinet beläget. Det är sannolikt uppfört på 1810-talet av sten och tegel. I samband med en större renovering av kyrkan 1956 under ledning av arkitekt Kurt von Schmalensee ombyggdes sockenmagasinet och fick en ny funktion som bisättnings- och förrättningsrum. I kyrkans omedelbara närhet har det funnits två skolor, dels en numera riven småskola som uppfördes på 1880-talet norr om kyrkan och dels det nuvarande församlingshemmet. Det senare, som är beläget öster om kyrkan, uppfördes ursprungligen som kyrkskola på 1850-talet. Byggnaden är mycket välbevarad med spritputsade fasader. Den gamla prästgården, som är belägen öster om kyrkoanläggningen, har varit bebyggd med mangårdsbyggnad och flygel från 1700-talet. Mangårdsbyggnaden ersattes av en ny på 1950-talet och flygeln revs på 1970-talet. Ytterligare några hundra meter sydost om den gamla prästgården uppfördes en ny prästgård i slutet av 1910-talet. Det är en byggnad med ett stramt klassicistisk formspråk omgiven av en stor parkliknande trädgård. Invid den gamla strandlinjen finns några mindre torp bevarade.

Kyrkogården

Kyrkogården omgärdas av en stenvmur med ingångar i öster och väster med rikt utformade järnsmidesgrindar. Delar av kyrkogården har häckomgärdade grusgravar. Efter avslutad kyrkogårdsinventering kompletteras beskrivningen och historiken.

Kyrkobyggnaden

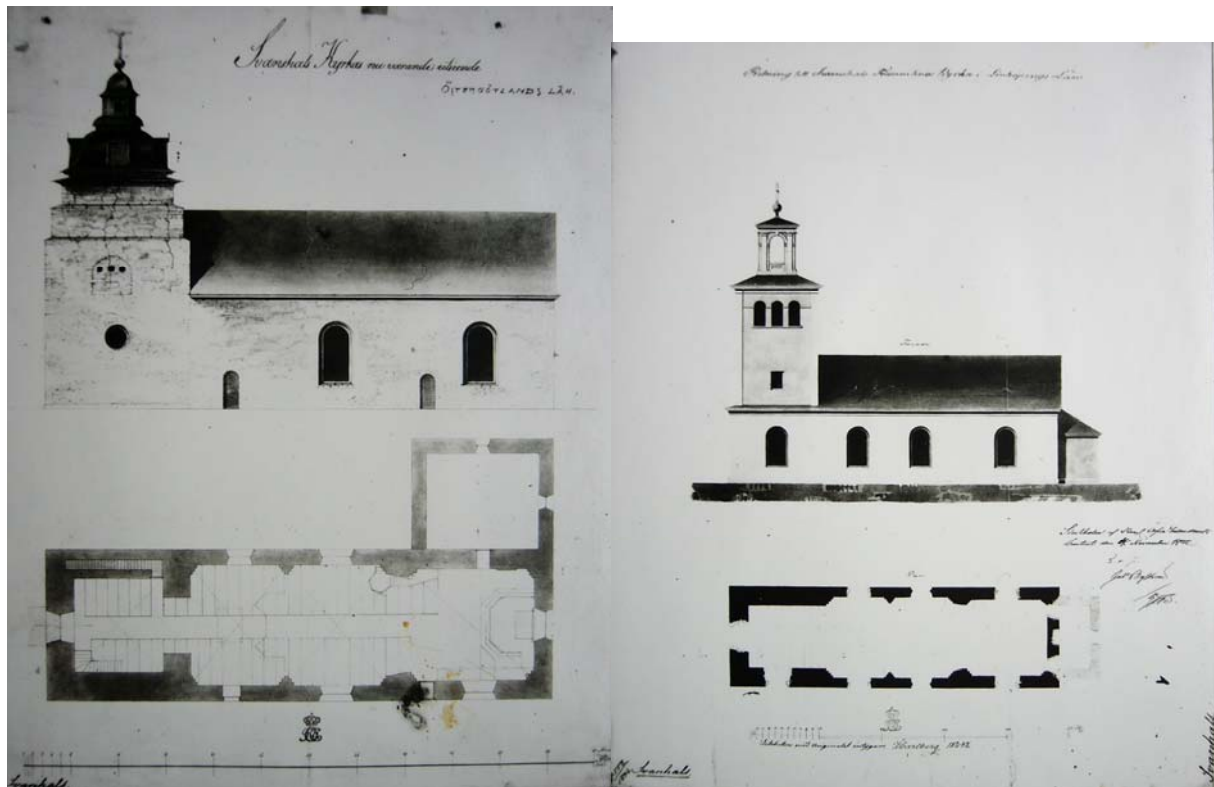
Kyrkans medeltida byggnadshistoria och dess ursprungliga planform är inte helt klarlagd. Den är uppförd av kalksten och gråsten och sannolikt härstammar de äldsta delarna från äldre

medeltid. Tornet, varav sannolikt de nedre delarna är bevarade, tillhörde antingen den ursprungliga anläggningen eller tillbyggdes kort därefter. En uppmättningsritning från 1842 visar en tydlig vertikal genomgående skarv mellan tornet och långhuset. Tornet har dessutom en skråhuggen kalkstensockel medan långhuset saknar markerad sockel, vilket kan tyda på att de inte är uppförda vid samma tid. Senare under medeltiden uppfördes ett nytt kor av samma bredd som långhuset och kyrkorummet valvslogs. På korets östvägg ska det ha funnits huggna människohuvud av sten. Under senmedeltid eller under 1600-talet tillbyggdes sakristian.

Avbildning av kyrkan från 1670-talet av Elias Brenner.

Kyrkans utseende under 1600-talet är känt tack vare en teckning, utförd 1669 av tecknaren och fornforskaren Elias Brenner. Avbildningen visar kyrkan med synlig kalkstensmur, ett kort och kraftigt torn och ett vapenhus vid södra långhusväggen. Kort därefter bekostade hovintendenten Zacharias Rehnberg, dåvarande ägaren till Renstad eller Kälkestad som gården hette fram till 1684, en större ombyggnad av kyrkan. Kyrkan lär då ha varit i ett mycket bristfälligt skick och långhusmurarna förstärktes med bjälkar fastsatta med ankarjärn. Större fönsteröppningar togs upp i koret och i långhuset. Rehnberg skänkte även predikstolen, som ursprungligen lär ha kommit från Stockholm. Ljudtaket är försett med hans och hans hustru Margareta Beijers vapen. Friherrinnan Hedvig Margareta von der Pahlen på det närbelägna Kylebergs säteri har även donerat konsthistoriskt värdefulla inventarier till kyrkan. Altarprydnaden, som framställer Nattvarden, är utförd av bildhuggaren Burchardt Precht och har tidigare varit en predella, d v s underdelen i en altaruppsats i Stockholms slottskapell. Den räddades vid slottsbranden 1697 och kom till Svanshals kyrka 1732 tack vare von der Pahlen, som var hovdam hos drottning Ulrika Eleonora. von der Pahlen bekostade ett iordningställande av koret, bl a inrättades ett gravkor för henne på södra sidan. Två mycket speciella pyramider, som nu förvaras i tornkammaren, är även en gåva från henne. De har ursprungligen stått i koret vid säteriets Kylebergs mans- och kvinnobänkar. De har markerat gränsen mellan långhus och kor och kunde närmast betraktas som en ersättning för medeltidens och renässansens korskrank. Under läktaren finns delar av den äldre bemålade läktarbarriären uppsatt. Målningarna, som är utförda av målarmästare Sven Gustavsson Stoltz, är även bekostade av ägarna till socknens större gårdar.

Kyrkans nuvarande utseende härstammar från den omfattande ombyggnad som utfördes under åren 1842-1845 under ledning av byggmästaren Abraham Nyström. Ritningarna var utförda av sonen August Nyström och justerade av Johan Carlberg på Överintendentsämbetet. Abraham Bengtsson Nyström (1789-1849) var tillsammans med sina söner August (1814-1886) och Johan Robert (1817-1890) storbyggmästarna i Östergötland. Tornet, som lär ha varit i mycket dåligt skick, revs ner i jämnhöjd med långhusets taklist. På en uppmättningsritning utförd strax före ombyggnaden syns en invändig trappa i tornets norra mur och bänkkvarteren är markerade ända ner mot västra muren. Kyrkan fick, såväl exteriört som interiört, en för tiden typisk nyklassicistisk utformning. Ett nytt torn murades upp enligt tidens stilideal med flackt takfall och stram fyrkantig öppen lanternin. Kyrkan fick en ny huvudingång i väster och symmetriskt placerade rundbågiga fönsteröppningar. Den äldre sydportalen och korportalen sattes igen. Sakristian på nordsidan revs och ersattes av en ny på östra sidan. Interiören omskapades helt, tornets bottenvåning iordningställdes till vapenhus och kryssvalven i kyrkorummet ersattes av ett tunnvalv. Kyrkorummet försågs med ny sluten bänkinredning som ansluter mot väggarna och orgelläktare och koret fick en för tiden symmetrisk utformning med dörrar till den bakomliggande sakristian. Den fasta inredningen pryds av Abraham Nyströms typiska blomornament. Den nuvarande orgeln, som är byggd av orgelbyggare Söderling i Göteborg, tillkom 1865 och ersatte då en äldre orgel, byggd av orgelbyggare Jonas Wistenius i Linköping.

Det dröjde i stort sett hundra år till nästa större renovering. På 1920-talet uppgjordes ett program för restaurering, men endast en ommålning skedde. Mellan åren 1951-1956 renoverades kyrkan, exteriört och interiört, under ledning av arkitekt Kurt von Schmalensee. Motivet var att återge kyrkan något av dess 1600-talskaraktär. Kyrkan återfick då sitt spåntäckta tak och fasaderna putsades om. De äldre järnfönstren ersattes av nya kopplade fönster med antikglas i blyspröjs. Ett nytt altare tillkom. När golvet i koret lades om upptäcktes det Rehnbergska gravvalvet med nio kistor i behåll. På korets norra vägg finns även en marmortavla infälld med text på latin över Zacharias Rehnberg. Bänkinredningen

moderniserades och fyra bänkdörrar med de Rehnbergiska och von der Pahlenska vapnen, som förvarats i tornkammaren, placerades i de främsta bänkraderna. Bland kyrkans övriga inventarier bör nämnas en medeltida dopfunt, som sedan 1865 finns på Historiska Museet i Stockholm samt en dopfunt i röd kalksten, tillverkad under 1600-talets andra hälft. Vidare finns hela gravhällar samt fragment av gravhällar i vapenhuset och långhuset samt även en häll, som är inmurad på södra ytterväggen. Kyrkan har vita spritputsade fasader med slätputsade dekorativa inslag, rundbågiga fönsteröppningar med kopplade fönster tillkomna 1956. Långhusets sadeltak är spånklätt och sakristians tak samt lanterninen täckt med svartmålad galvaniserad plåt. Tornets kors kröns av en förgylld svan, som enligt uppgift ska ha satts upp redan under 1700-talet. Huvudingången är i väster.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING

Svanshals kyrkomiljö med det f d sockenmagasinet, den f d skolan och prästgårdarna med tillhörande ekonomibyggnader och torp tillsammans med den omgivande jordbruksbebyggelse utgör en värdefull kulturmiljö med ett framträdande läge i landskapet.

Kyrkogården

Den kulturhistoriska bedömningen kompletteras efter avslutad kyrkogårdsinventering

Kyrkobyggnaden

Svanshals kyrka är ett typiskt exempel på de medeltida kyrkor som ombyggdes under 1800-talets första hälft och fick en nyklassicistisk karaktär. Kyrkans medeltida byggnadshistoria är inte klarlagd, men stora delar av det medeltida murverket finns bevarat i framför allt långhuset och koret. Även tornets nedre delar är sannolikt från medeltiden och utgör en viktig kunskapskälla om medeltida byggnadsteknik. Kyrkan präglas, såväl exteriört som interiört, av den omfattande ombyggnad som skedde 1842-1845 under ledning av byggmästare Abraham Nyström. Exteriören, med sina vitputsade murytor och stora rundbågiga symmetrisk placerade fönsteröppningar och flacka tornhuv har ett stilrent nyklassicistiskt formspråk. Även interiören domineras av 1840-talets ombyggnad med bl a bänkinredningen som ansluter mot väggarna, dörrar, altarring, orgel och orgelläktare. Socknens adliga familjer, framför allt Rehnberg på Renstad och von der Pahlen på Kyleberg har genom frikostiga gåvor på 1600- och 1700-talen satt sin prägel på kyrkan. Det Rehnbergska gravvalvet och gravhällarna i kyrkorummet och vapenhuset är även betydelsefulla delar. Orgeln utgör en välbevarad representant för 1860-talets orgelbyggeri.

Värt att notera är även dopfunten och Stoltz målningar till den äldre läktarbarriären samt tornspirans förgyllda svan.

Sammanfattning

- Det medeltida murverket utgör ett värdefullt historiskt dokument.
- Kyrkans historia är intimt förknippad med ägarna till Renstad och Kyleberg, vilket är tydligt bl a genom specifika inventarier, som t ex altartavlan, predikstolen, begravningsvapnen och pyramiderna.
- Byggmästaren Abraham Nyströms ombyggnad av kyrkan och de i inredningen så typiska ornamenten har ett stort regionalt och kulturhistoriskt värde.

HÄNDELSELISTA

Förteckningen gör inga anspråk på att vara komplett. Den bygger enbart på nedan redovisade källor och kan i framtiden komma att revideras.

- 1100-1299 Nybyggnad – Kyrka av huggen kalksten med rektangulärt långhus, torn i väster. Oklart vad som återstår. Sockenk. ATA
- 1100-1199 Specifika inventarier – dopfunt av rikt skulpterad vätternsandsten. Gåva 1862 till Statens Historiska Museum, Stockholm. MU
- 1100-1527 Ändring – ombyggnad, nytt kor. Sockenk
- 1100-1527 Nybyggnad – Sakristia på korpartiets nordsida. Revs 1844-45. Sockenk
- 1100-1527 Nybyggnad – Vapenhus vid långhusets sydportal. Revs 1844-45. Sockenk
- 1100-1527 Ändring – ombyggnad, valvslagning. Valven ersattes av tunnvalv 1844-45. Sockenk
- 1644 Specifika inventarier – storklocka. ATA

- 1650-1699 Specifika inventarier – dopfunt av röd kalksten, tillverkad i Skänninge eller Vadstena.
- 1650-1699 Specifika inventarier – altarprydnad av Burchardt Precht, tidigare predella i en altaruppsats i Stockholms slottskapell före branden 1697, skänkt 1726 av Margareta von der Pahlen på Kyleberg, uppsatt i kyrkan 1732. Sockenk. KvS
- 1675-1689 Ändring – ombyggnad, interiör, de medeltida kryssvalven förstärktes med ankarjärn och dragband. Två större fönster upptogs i koret och två i långhuset. Koret förhöjdes till samma taklisthöjd som långhuset. Ny bänkinredning. Bekostat av Zacharias Rehnberg på Renstad. Sockenk. ATA
- 1688 Fast inredning – predikstol från Stockholm, skänkt av Zacharias Rehnberg på Renstad. Ett korskrank och altarrundel uppsattes. Ommålning. Sockenk. KvS
- 1726 Ändring – ombyggnad, gravkor vid korets södra sida för fröken Margareta von der Pahlen på Kyleberg. Borttogs 1845. ATA
- 1726 Specifika inventarier – altartavla från Stockholms gamla slott och pyramider m m skänkta av Margareta von der Pahlen på Kyleberg. Förvaras nu i tornrummet. KvS
- 1732 Arkitekturbunden utsmyckning – målning i koret av målarmästare Daniel Hjulström. KvS
- 1732 Specifika inventarier – 1600-tals altartavlan från Stockholms slottskapell sattes upp i kyrkan. Altarprydnaden, som kompletterats av bildhuggaren Gottlieb Rosenberg uppsattes på ett likartat sätt som den ursprungligen varit placerad i Slottskapellet. KvS
- 1740 Fast inredning – orgel av Jonas Wistenius med träsniderier av bildhuggare Anders Maximilian, ersattes av en ny 1865. KvS, RAU
- 1744 Specifika inventarier – kyrkklocka gjuten av Magnus Hultman i Norrköping, omgjuten 1927. Motala Posten 1926-11-24
- 1774 Ändring – ombyggnad, exteriör, sannolikt ny tornhuv och svanen fick sin nuvarande placering. Byggmästare Beurling. TE, KvS
- 1827 Ändring – ombyggnad, vapenhuset nedtogs och ”den Tholandiska graven”, som ansågs skadlig för tornmuren. Klocktornet lagades. Byggmästare Johan Persson, Väderstad. KvS
- 1827 Ritning till ändring av tornet av byggmästare Johan Persson, Väderstad. KvS
- 1842 Ritning till omgestaltning av kyrkan av August Nyström, daterad 4.11.42. GN
- 1842-1844 Rivning - av tornets övre delar i höjd med taklisten, sakristia samt den von der Pahlenska gravkoret på kyrkans södra sida. KvS. ÖLM
- 1844-1845 Nybyggnad – Torn i väster och sakristia vid kyrkans östra gavel. Byggmästare Abraham Nyström, ritningar justerade av Johan Carlberg, ÖIA. Sockenk
- 1844-1845 Ändring – ombyggnad, interiör, medeltidsvalven ersattes av ett gipsklätt tunnvalv, nya dörrar togs upp i östra väggen och det befintliga korfönstret sattes igen. Ny bänkinredning, läktarbarriär och altarring. Predikstolen placerades på en pelare. Draperimålningar bakom predikstolen. Gravstenar i koret placerades

som golv i vapenhuset och trappstenar vid västra ingången och till sakristian. Sockenk. ATA

- 1860-1879 Teknisk installation – värmekamin på södra väggen. ATA
- 1865 Ändring – fast inredning, orgeln från 1741 ersattes av en ny orgel, byggd av J N & C Söderling, Göteborg, bekostad av göteborgssläkten Dickson, som då ägde Kyleberg, renoverad 1911. RAU, MS
- 1900-1925 Ändring – ombyggnad, exteriör, nytt tegeltak ovan det befintliga spåntaket. Sockenk
- 1911 Ändring - fast inredning, renovering av orgeln från 1865 av orgelbyggefirman E A Setterqvist & Son, Örebro. RAU
- 1918 Ändring – specifika inventarier, det befintliga träkorset i nischen över altaret ersattes av en kopia av Thorvaldsens Kristusbild. ATA
- 1926-1927 Vård/underhåll, interiör, ommålning av kyrkorummet, bänkar m m i en ljusgrå ton. Arkitekt Ove Leijonhufvud. ATA
- 1927 Ändring – specifika inventarier, kyrkklockan från 1744 omgjuten hos K G Bergholtz & Co, Stockholm. ATA
- 1928 Ändring – teknisk installation – ny kamin insattes. TE
- 1939 Ändring – ombyggnad, exteriör, de befintliga yttertrapporna, som bestod av gamla gravstenar, vid kyrkans västra ingång och vid sakristian ersattes av nya trappor av kalksten. Ritningar av byggnadsingenjör Kalén, Linköping. Landsantikvarie Bengt Cnattinius, Linköping uppgjorde förslag till gravstenarnas placering. ATA
- 1946 Teknisk installation – elektrisk värmeanläggning. TE
- 1951-1956 Ändring – ombyggnad, exteriör, tegeltaket från seklets början togs bort och det underliggande spåntaket renoverades. Omputsning, äldre dekorativa slätputsade partier överputsades. Arkitekt Kurt von Schmalensee, Norrköping, byggmästare H J Linder. Sockenk. BR
- 1952-1956 Ändring – ombyggnad, omläggning av golvet i koret, nytt altare, förändring av altarring, altarprydnad och läktarbarriär, bänkarna moderniserades genom lutning av ryggar och breddning av sittbräden, ev ökning av bänkvstånd. Fyra äldre bänkdörrar med Rehnbergiska och von der Pahlenska vapen insattes i de främre bänkarna. De äldre enkla järnfönstren ersattes av nya kopplade träfönster med antikglas i blyspröjs. Predikstolen sänktes. Arkitekt Kurt von Schmalensee, Norrköping. ATA
- 1956 Besiktning av det Reenbergiska gravvalvet under korgolvet. ÖLM
- 1974 Ändring – ombyggnad, exteriör, ommålning med plastfärg. ATA
- 1991 Vård/underhåll, exteriör alla plåtbeslag förnyades. ATA

- 1994 Vård/underhåll, exteriör, bortblästring av plastfärg på fasaderna, ny ytputs samt återupptagande av dekorativa element som hörnkedjor m m., avfärgning. Målning av snickerier. Rötskadat virke i tornlanterninen utbyttes. Nyttillverkade tornluckor. Renovering av blyspröjsade fönster. Restaureringsförslag upprättat av ARKSAM & Uno Söderberg arkitektkontor, Stockholm. Under ledning av ATRIO Arkitekter, Västervik. Den äldre spåntäckningen ersattes, byggmästare Arbe Ekdahl, Sjögestad. ATA
- 1999 Åsknedslag i tornet. Skador på lanternin och putsskador. ÖLM
- 2001 Ändring – fast inredning, förslag till renovering av orgeln av Jan H Börjesson. ATA
- 2002 Vård/underhåll, exteriör, puts slagningar och plåtarbeten på tornet. ATRIO Arkitekter AB, Västervik. ÖLM
- 2002 Ändring - ombyggnad, interiör, sakristan, omputsning av väggarna, nytt golv, ommålning av snickerier. ATRIO Arkitekter AB, Västervik. ÖLM
- 2003 Specifika inventarier – nytt liggande textilskåp i sakristian. ÖLM
- 2004 Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnaden och kyrkomiljön, utförd av Östergötlands länsmuseum på uppdrag av Linköpings stift.

Förkortningar

ATA – Antikvariskt-topografiskt arkiv

GN – Nyström, Georg, Herrgårdarnas byggmästare och deras släktled under trehundra år. Värnamo 2002.

KvS – Historik skriven av arkitekt Kurt von Schmalensee, 1954, i ATA

MS – Sundman, Magnus, Orglarna i Ödeshögs kyrkor, 2004.

MU – Ullén, Marian, Östergötlands medeltida dopfuntar, Riksantikvarieämbetet 2003.

RAU – Unnerbäck, R Axel, Orgelinventarium, Sthlm 1988

Sockenk.- Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.

Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, Riksantikvarieämbetet; 2000; rev. 2003-12-09

TE – Eliasson, T. Svanshals kyrka. En liten orientering, 1956.

ÖLM – Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv

BEFINTLIGA SKYDDSFORMER

Kyrkan och kyrkogården är skyddade enligt Lagen om kulturminnen 4 kap. Renstad-Svanshals-Kyleberg, K24, är utvärderad som kulturhistorisk värdefull miljö i kulturminnesprogrammet för Östergötland, utgivet av länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

KÄLLOR

Antikvarisk-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet
Forskningsprojektet Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria.
Riksantikvarieämbetet 2000; rev. 2003-12-09
Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, Riksantikvarieämbetet;
www.bebyggelseregistret.raa.se
Ridderstad, Anton, Historiskt, Geografiskt och Statistiskt lexikon öfver Östergötland, N-Ö, Norrköping 1877.
Sveriges Bebyggelse, Östergötlands län, del V, Uddevalla 1948.
Östergötland, landskapets kyrkor. Red. Marian Ullén. Forskningsprojektet
Sockenkyrkorna. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2004.
Östergötlands läns kalender 1872.
Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Övriga inventeringar

Sedan 2002 pågående inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Östergötlands län, utförs av Östergötlands läns museum.
Prästgårdsinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands läns museum 1978.
Skolinventeringen i Östergötlands län, utförd av Östergötlands läns museum 1978.
Inventering av kyrkomiljöer i Ödeshögs kommun, utförd av Östergötlands läns museum 1979.

Kartor

Häradsekonomisk karta 1878
Ekonomisk karta, 1950 och 1983, blad 8E 3i Svanshals